

5. Скуратко Т. Проектна діяльність у системі підготовки вчителя-словесника. Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 листопада 2023 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 79-83.
6. Хоружа Л. Проектна культура вчителя: етичний компонент. Шлях освіти. 2006. № 4. С. 11–15.
7. Юрчик О. Впровадження проектної технології в навчальний процес. Хмельницький: НВО № 5, ім. С. Єфремова, 2015. 88 с.

***Аліна Воціховська,**
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
студент I курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к., філол. н., доцент Т. Скуратко*

СПЕЦИФІКА ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ БАЙКИ

В основі читання байки лежить принцип живої і природної оповіді, що включає в себе таке саме живе і природне відтворення реплік персонажів. При цьому треба пам'ятати, що жива мова багата відтінками, а тому читцеві потрібно передати не лише основний зміст байки, а й усю різноманітність її логічного й емоційного наповнення. Надзвичайно важливим при виразному читанні байки є передача усіх жанрових особливостей.

Байка – коротке, переважно віршоване, алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст. Байка відноситься до жанру дидактичної літератури, в якому разом з короткою розповіддю, прозою чи віршем сформульовано моральний висновок, що надає розповіді алегоричного

характеру. Головним принципом творення байки є алегорія-перенесення рис характеру людей в образі тварин, птахів, риб, рослин тощо [3, с. 109].

Погоджуємося із думкою Царик Л. та Скуратко Т., що «як епічний віршований алегоричний жанр свою специфіку читання має байка:

3. При читанні байки варто враховувати те, що вона складається, як правило, з двох частин: розповіді і моралі (повчання), яка може передувати розповіді чи йти вслід за нею або логічно з неї впливати. Важливим є вміння донести ідейну спрямованість твору до слухача. Мораль байки підводить підсумок, а розповідна частина цей підсумок повинна підготувати, зробити його переконливим і наочним.

4. Мораль треба читати не нав'язливо чи підкреслено дидактично, а реалістично, щиро, відверто. Перед мораллю і після неї потрібно робити довгі паузи, щоб зосередити увагу слухачів і стимулювати їх до усвідомлення почутого.

5. Байка виконується в оповідній манері. Виконавець байки безпосередньо звертається до слухачів, але не від імені автора, а від власного, як співбесідник, який цікаво розповідає про повчальний випадок.

6. Виразне читання байки, враховуючи мову автора і дійових осіб, передбачає читання її у ролях» [2, с. 19].

Отже, в першу чергу, при виразному читанні байки варто пам'ятати, що байка складається з двох частин: оповідної та повчальної. Розповідною частиною байка подібна до казки, новели, анекдоту, а тому її варто читати розповідним тоном з оповідально-інформативною інтонацією, середнім темпом. Дидактичною частиною байка близька до прислів'їв та приказок. Мораль байки

при виразному читанні необхідно виділити особливим тоном, наголосивши на ній. Як правило, мораль у байці читається із забарвленням розмірковування. Перед мораллю і після неї треба обов'язково зробити відчутні паузи, щоб спонукати слухачів до правильного висновку. Також варто пам'ятати, що байка алегоричний жанр, тому при виразному читанні необхідно звертати увагу на коментарі автора до вчинків героїв. Саме тому особливої майстерності вимагає читання реплік, адже кожна дійова особа байки втілює певний тип людей. Тут вже знадобиться розвинена уява читця про індивідуальні особливості характеру персонажа, манеру його поведінки, а також вміння змінювати висоту голосу, його силу, темп.

Зазначимо, що перед виразним читанням байки надзвичайно важливо визначити її ідейне спрямування, з'ясувати дидактичну мету, виконати партитуру тексту, здійснити виконавський аналіз байки. Отже, виразне читання байки потребує значної підготовки. Як взірєць, подаємо виконавський аналіз та партитуру байки Л. Глібова «Лисиця-жалібниця».

ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ

<i>План</i>	<i>Інтонація</i>	<i>Темп</i>	<i>Виконавське завдання</i>
1. Опис місця де проживає Лисиця.	Розповідна, спокійна, відбувається замилювання.	Повільний.	Намалювати картину чудового лісового гаю, де все так чудово, ніби це земний рай. Тут же й впливає «хороший образ» Лисиці. Завдання мовця – змусити читача повірити у те,

			що Лисиця дійсно дуже добра і
			щира.
2. Жорстокий вчинок лицемірної та підступної Лисиці.	Іронічна, повчальна, динамічна.	Середній.	Показати безжалість Лисиці до маленьких пташенят, про яких та декілька хвилин тому говорила «та як їх можна їсти», а як виявилось – їсти можна та ще й дуже смачно буде.
3. Усвідомлення того, що такі «Лисиці» побутують і в людському світі.	Повчальна, усвідомлююча, переконлива.	Повільний.	Вберегти слухача від таких підлих та лицемірних людей як Лисиця, підкресливши мораль байки. Акцентувати на тому, що спочатку всі були дуже хороші та улесливі, але якщо придивитись, то можна побачити істинну суть.

ПАРТИТУРА БАЙКИ

У тихому гаю Лисичка щастя мала, /
 Як у своїм добрі, жила, / гуляла; /
 Ніхто її там не лякав, /
 І вдень, / і ввечері там соловей співав, // →
 І пташки пурхали, / зозуленька кувала; //
 Скрізь зеленіло, / все цвіло; // →
 Так гарно, / любо там було. //

Лисиця так собі казала: /

– От де по правді можна жити /

І доленьку хвалить, /

В добрі кохаться, / всіх любити, /

Ніколи зла і кривди не чинити! – //

Якби ж то правдонька щербата не була, /

То, / може, / й справді б так жила. /// *(відчуваємо сумнів щодо намірів Жалібниці)*

Раз на калині недалечке /

Угледіла вона гніздечко; //

Сиділи пташки там. //

– Ох, /- каже,- / як не гріх котам /

Таких малесеньких, / безвинних не жалити! //

І їм же хочеться на світі жити... //

Ну, / вже коти! / Десь на лихо вони

Вродились, / вразії сини, //

Не тільки вдень – / вночі поживу бачуть, /

Не бачать тільки, / як горюють в світі, /

плачуть... ///

Зажерливих пройдисвітів таких /

Я перевішала б усіх... – // *(апогей нафосу вимови)*

І жалібниця щось сказати ще хотіла, //

Аж пташки із гнізда додолу якось ляп – //

Лисичка зараз хап / та / хап – //

Прехорошенько всіх поїла... // *(завдяки вимові викривається сумніть конфлікту між намірами та вчинком)*

Як жалібно співати почала, /

А он на що звела! //

Лукавий чоловік / словами нас голубить, //

Неначе всіх і жалує, / і любить, //

Для правди, / для добра живе. //

Як по воді пливе; ///

А ближче придивись ти – //
 І видно, // що виля хвостом: //
 Помажу, // мов медком, – /
Солодше буде з'їсти. /// ---

Отже, при виразному читанні байки варто пам'ятати, що необхідно обов'язково враховувати жанрові особливості байки. При виразному читанні важливо пам'ятати, що розповідь про цю подію – перша частина байки (оповідна), друга частина містить повчання, що його можна винести з розповіді. На цьому при виразному читанні необхідно зробити акцент. Тож при виразному читанні байки дотримуватися усіх засобів логічної виразності читання, щоб правильно передати ідейний зміст твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сипко Л. Виразне читання на уроках зарубіжної літератури. 5–9 клас. Теорія і практика. Тернопіль: Астон, 2003. 72 с.
2. Царик Л. І., Скуратко Т. М. Виразне читання. Практичні та лабораторні заняття: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 132 с.
3. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. 1 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 608 с. (Енциклопедія ерудита).